

TEK PARTİ DÖNEMİNDE MALATYA'DA NÜFUS VE DEMOGRAFİK YAPI [1927-1950]

Ercan ÇAĞLAYAN*

Öz

Bu çalışmanın amacı tek parti döneminde 1927-1950 tarihleri arasında gerçekleştirilen beş nüfus sayımının sonuçlarını esas alarak Malatya'nın nüfusuna ve demografik yapısına dair verileri ortaya koymaktır. Makale, 1927-1950 yılları arasındaki beş nüfus sayımı verilerine dayandığından çalışmada nicel verilere dayalı bir yöntem kullanılacaktır. Bu yöntemden hareketle, farklı tarihlerde gerçekleştirilen beş nüfus sayımı sonuçları esas alınarak söz konusu tarihte Malatya'nın toplam nüfusu, nüfusun cinsiyet, okur-yazarlık, köy-kent, din ve anadil dağılımı ortaya konulacaktır. Başka bir ifadeyle, söz konusu tarihlerde Malatya'daki nüfusun kırsal ve kentsel yapısı, cinsiyet ve okuryazarlık gibi özelliklerinin yanı sıra Malatya nüfusunun dinsel ve etnik kompozisyonu ile nüfusun anadil özellikleri gibi yapısı sayısal verilerle ortaya konmaya çalışılacaktır. Bu makalede kullanılacak temel kaynak Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) tarafından yayımlanan 1927, 1935, 1940, 1945 ve 1950 tarihli *Nüfus İstatistikleri*'dir. Çalışmanın muhtemel bulguları ise 1927-1950 yılları arasındaki Malatya'nın nüfusunu ve nüfusun özelliklerini kapsamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tek parti Dönemi, Nüfus Sayımları, Malatya, Malatya Nüfusu ve Malatya'nın Demografik Yapısı.

THE POPULATION AND DEMOGRAPHIC STRUCTURE DURING THE SINGLE-PARTY PERIOD (1927-1950)

Abstract

The aim of this study is to manifest the output pertaining the population and demographic results of Malatya based on the statistics of five different censuses which took place between 1927-1950 during the single-party period. Owing to the fact that our survey depends mainly on the data obtained from five separate censuses between the years 1927-1950, we have applied a quantitative approach. Based on such data we are going to reveal certain aspects of the society among which we can mention the total number of the population, sex and literacy rates, the divisional and distributional properties of cities and the countryside, and also religious and linguistic backgrounds. In other words we hereby are supposed to provide a certain amount of digital data regarding the population movements in Malatya, the rural and municipal structure of the population and sex groups, literacy rate, the religious and ethnic composition of the society as well as mother-tongue properties. The major resource that has been taken advantage of is *the demographical*

Makale gönderim tarihi: 27.03. 2016, kabul tarihi: 13.04.2016.

* Muş Alparslan Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, caglayanercan@gmail.com

statistics published by the Devlet İstatistik Enstitüsü (State Institute of Statistics) in 1927, 1935, 1940, 1945 and 1950. Thus the likely results of this study will cover the period between 1927-1950 referring to social and demographical qualities of that time.

Keywords: The single-party Period, Censuses, Malatya, The Population of Malatya, The demographical Structure of Malatya.

Giriş

Modern bir devlet olarak teşekkül eden Cumhuriyet Türkiye'sinin nüfusu planlamak için daha Cumhuriyet'in kuruluş yıllarında nüfus sayımlarına ihtiyaç duyduğu bilinmektedir. Bununla birlikte yeni rejimin nüfusla ilgili çok mühim sorunlarla karşı karşıya olması da düzenli nüfus sayımlarını zorunlu kılıyordu. Bir başka deyişle, Türkiye Cumhuriyeti, kuruluşundan itibaren çok önemli nüfus sorunları ile karşı karşıya kalmış olduğundan Cumhuriyet'in kuruluş yıllarından itibaren nüfus politikalarına büyük bir ehemmiyet verdiğini söylemek mümkündür.¹ Cumhuriyet Türkiye'sinin karşı karşıya kalmış olduğu sorunların arasında ilk sırada, 1912-1922 yılları arasında on yıl süren savaşlar nedeniyle Anadolu nüfusunun büyük oranda bir azalmaya duçar kalmasıdır. Bilhassa Birinci Dünya Savaşı sırasında başta Ermeniler ve Süryaniler olmak üzere gerçekleştirilen gayrimüslim tehciri, iç çatışmalar, açlık ve sefalet nedeniyle ölümlerin büyük bir sayıya ulaşması Anadolu nüfusunun önemli oranda azalmasına neden olmuştur. Ayrıca Cumhuriyet'in kuruluş yıllarında gerçekleştirilen Türk ve Rum nüfus mübadelesi² de Kemalist Cumhuriyet'in nüfus konusunda çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalmasına neden olmuştur. Hiç şüphesiz, Türk ve Rum nüfus mübadelesiyle ülke nüfusunun etnik kompozisyonu hızla değişmiş ve Anadolu'daki gayrimüslim nüfus önemli oranda azalmıştır. Açıkçası, nüfus mübadelesi, Türkiye'nin etnik ve dinsel homojenleştirme çabasıyla doğrudan ilgilidir. Tüm bu sorunlara, Cumhuriyet'in askeri ve iktisadi gerekçelerle insan gücüne duyduğu gereksinim ve ülke nüfusunun tam olarak bilinmemesi de eklenince, Cumhuriyet'in ilk döneminde nüfus politikası daha da ehemmiyet kazanmıştır. Ayrıca hükümetlerin sosyal, siyasal, kültürel ve iktisadi alanlardaki planlamaları da nüfus politikalarını zorunlu kılıyordu. Nüfusla ilgili söz konusu sorunlar ve zorunluluklar, pek tabii olarak, belli periyotlarla nüfus sayımlarının yapılmasını gerekli kılmış ve sayımlar neticesinde nüfusun büyüklüğü ve kompozisyonu ortaya konmuştur.³

¹ Türkiye'nin nüfus politikaları hakkında kapsamlı bir çalışma için bkz. Ferhunde Özbay, *Dünden Bugüne Aile, Kent ve Nüfus*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2015.

² Mübadelenin neden olduğu demografik dönüşüm hakkında detaylı bilgi için bkz. Onur Yıldırım, *Diplomasi ve Göç: Türk-Yunan Mübadelesinin Öteki Yüzü*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2006; Renee Hirschon, *Ege'yi Geçerken: 1923 Türk-Yunan Zorunlu Nüfus Mübadelesi*, Çev. Müfide Pekin-Ertuğ Altınay, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2007; Kemal Arı, *Büyük Mübadele: Türkiye'ye Zorunlu Göç [1923-1925]*, [5. Baskı], Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2010; İbrahim Erdal, *Mübadele [Uluslaşma Sürecinde Türkiye ve Yunanistan (1923-1925)]*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2012; Emine Yeşim Bedlek, *Imagined Communities in Greece and Turkey: Trauma and the Population Exchanges Under Atatürk*, I.B. Tauris, London, 2016.

³ Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Ferhunde Özbay, "Türkiye'de Ulus-devlet, Gözetim ve Nüfus Bilgisi", *Toplum ve Bilim*, [2010], S. 118, s. 165-178.

Kuşku yok ki, Cumhuriyet hükümetlerinin nüfus politikalarına büyük bir ehemmiyet vermesinin esas nedenlerinden biri de yeni rejimin, Anadolu'daki dinsel, dilsel, kültürel ve etnik nüfus kompozisyonunu ulus-devletin ve ulusal kimliğin önündeki en büyük engel olarak görmesidir. Tüm bu nedenlerden dolayı Cumhuriyet'in 1960'lı yıllara kadar benimsediği nüfus politikası, ülkede Türk nüfusunu arttırmaya yönelik olmuştur. Bunun bir gereği olarak, Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki nüfusu arttırıcı politikalar parti ve hükümet programlarında yer almıştır. Nüfusu arttırmak için evliliklerin özendirilmesi, ölümcül hastalıklarla mücadele edilmesi, sağlıklı, gürbüz ve eğitilmiş bir nesil yetiştirilmesi, doğurganlığın arttırılması, Türkiye'ye yapılan dış göçlerin desteklenmesi vb. uygulamalar söz konusu politikalar arasında yer almıştır.⁴ Elbette, tek partili Cumhuriyet döneminde benimsenen nüfus politikalarıyla çok-dinli, çok-dilli, çok-kültürlü ve çok-etnili bir nüfus yapısından, ulus-devletin alamet-i farikalarından biri olan "mütecanis bir toplum" yaratmak hedeflendiğini de belirtmek gerekir.

CHP (Cumhuriyet Hal Partisi)'nin tek parti olarak iktidarda olduğu 1923-1950 yıllarında ilki 1927'de, diğerleri de 1935'ten itibaren beş yılda bir olmak üzere beş nüfus sayımı yapılmıştır. Söz konusu dönemde yapılan nüfus sayımlarında vatandaşların cinsiyet, yaş, anadil, din, okuryazarlık, meslek, tabiiyet, maluliyet ve medeni durum gibi özellikleri belirlenmiştir. Sayımlarda Müslüman, Musevi ve Hıristiyanlar [Katolik, Ortodoks, Protestan, Gregoryen] ile "dinsizler", "dini meçhul olanlar" ve "sair dinler"e mensup olanlar yer alıyordu. Buna karşılık Anadolu'nun kadim topluluklarından olan Yezidiler, Keldaniler, Nasturiler ve Süryaniler gibi etnik ve dini gruplar, azınlık sayılmadıklarından nüfus sayımlarında tasnif dışı tutulmuşlardır. Nüfus sayımlarında anadil ve din sorularının yer alması Türkiye'nin ve dolayısıyla Malatya'nın etnik ve dinsel kompozisyonunu ortaya koymak açısından önem taşımaktadır. Nüfus sayımlarında anadil ile ilgili soru, "aile arasında konuşulan dil" ve "ev içinde konuşulan dil" olarak sorulmaktaydı. Sayımlarda, Türkiye'de Türkçe dışında konuşulan onlarca dil kayıtlarda yer almıştır. 1950 nüfus sayımında diller "Türkçe", "Mahalli Diller" ve "Yabancı Diller" olmak üzere üç kategoride tasnif edilmiştir. "Mahalli diller" adı altında Türkiye'de konuşulan Müslim ve gayrimüslim tüm dillere yer verilirken, "yabancı diller" adı altında ise Almanca, Fransızca, İngilizce vb. dillere yer verilmiştir. 1927-1945 nüfus sayımlarında Kürtçe tek bir kategoride gösterilirken, 1950 sayımında Kürtçe, Türkiye'de konuşulan lehçeleriyle birlikte yer almıştır. Bu cümleden olmak üzere, 1950 sayımında Kürtçe kategorisinde Kırmıncı,⁵ Kırdasça⁶ ve Zazacaya yer verildiğini not etmek gerekir.⁷

⁴ Cumhuriyet Dönemi nüfus politikası hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Akile Gürsoy, "Nüfusu Planlamak", *Üç Kuşak Cumhuriyet*, [Ed. Uğur Tanyeli], Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1998, s. 115-130. Erken Cumhuriyet döneminde nüfus politikasının tartışıldığı önemli zeminlerden biri de Kemalist ideolojinin yayın organlarından biri olan *Ülkü* mecmuasıdır. *Ülkü* Mecmuasındaki nüfus tartışmalarının iki ana hususta yoğunlaştığı görülmektedir. Bunlardan birincisi, nüfusun hızlı bir biçimde artışıını sağlayabilmek için Türkiye dışından Anadolu'ya yapılacak dış göçleri özendirilmesidir. İkincisi ise toplumun refah seviyesinin arttırılmasının nüfusun da artmasını sağlayacağıdır. Detaylı bilgi için bkz. İbrahim Erdal, "Ülkü Mecmuasına Göre Erken Cumhuriyet Dönemi Nüfus Politikası (1923 – 1938)", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı: 48, [Güz 2011], ss. 779-791.

⁵ Doğrusu Kurmanca olacak.

Bu çalışmada, 1927-1950 yılları arasında yapılan beş nüfus sayımının sonuçları esas alınarak söz konusu dönemde merkez, Adıyaman, Akçadağ, Arapkir, Besni, Darende, Hekimhan, Kâhta, Kemaliye ve Pötürge ilçelerinden müteşekkil Malatya vilayetinin nüfus özellikleri, kent ve kırsal nüfusu, okuryazarlık, eğitim durumu, vilayette bulunan dini gruplar ve konuşulan ana diller ile ilgili sayısal bilgiler serdedilecektir. Bu istatistiklerden yola çıkarak Malatya'nın dinsel, dilsel, cinsiyet ve etnik kompozisyonu ortaya konulması amaçlandığından dolayı çalışmayı, nüfusun tüm özelliklerinden ziyade, din, dil, cinsiyet, okuryazarlık ve kırsal-kent özellikleri üzerinden yürüteceğiz.

1. 1927 Nüfus Sayımı

Nüfus sayımlarının kabaca iki temel gayesinin olduğunu söylemek mümkündür: Bunlardan birincisi, nüfusun belirli bir tarihteki miktarını; cinsiyet, yaş, medeni durum, okuryazarlık, din, dil ve diğer bazı özellikler bakımından öğrenmektir. Nüfus sayımlarının ikinci gayesi ise nüfusun sayı ve vasıf bakımından gelişmesini ve ilerlemesini gözlemlemek, diğer bir ifadeyle nüfusu planlamaktır. Cumhuriyet Türkiye'sinde de nüfus sayımlarının yapılmasının esas amacı ülkedeki nüfusun ırk, din ve mezhep dağılımı hakkında, başka bir ifadeyle "Cumhuriyet sınırları içerisinde bulunanlar hakkında" detaylı bilgi sahibi olmaktır. Daha açık bir biçimde ifade etmek gerekirse, tek parti döneminde yapılan nüfus sayımlarıyla "Türk vatanının her yerinde ne kadar Türk bulunduğu kati olarak" bilinmesi, sayım yapılmasının en mühim nedenlerindendi.⁸

Yukarıda ifade edilen nedenlerden dolayı Türkiye Cumhuriyeti'nde ilk nüfus sayımının yapılması için çeşitli hazırlıklara başlandı. Şüphesiz, yapılan hazırlıklardan en önemlileri 1926 yılında İstatistik Umum Müdürlüğü'nün kurulması ve 2 Haziran 1926'da 893 numaralı "Umumi Tahriri Nüfus İcrası Hakkında Kanun"un kabul edilmesidir. Söz konusu hazırlıklardan sonra Türkiye'deki ilk nüfus sayımı 28 Teşrinievvel [Ekim] 1927 tarihinde Cuma günü yapılmıştır. Türkiye'nin ilk nüfus sayımı olan 1927 sayımında soru cetvelinde aile ismi (lakap ve şöhret, peder ismi ve isim), cinsiyet, doğum tarihi ve yaşı, doğum yeri, medeni hal, ana lisanı, daimi ikametgâhı, tabiiyeti, okuma bilip bilmediği, dini ve sakatlığı türünden sorular sorulmuştur. Yapılan ilk nüfus sayımı sonuçlarına göre Türkiye nüfusu 13.660.275 kişi olup, kilometrekareye on yedi kişi düşmekteydi.⁹ Ancak yapılan ilk nüfus sayımında çeşitli nedenlerden dolayı tüm vatandaşların sayılmadığı da bilinen bir gerçektir. Bu nedenlerden en önemlileri arasında askerlik, vergi ve diğer mükellefiyet nedeniyle sayıma dâhil edilemeyenler yer almaktadır. Bu nedenlerin dışında bilhassa Doğu ve Güneydoğu illerinde göçebe nüfusun yoğun olmasından dolayı çok sayıda vatandaş sayım dışı kalmıştır.¹⁰

1927 sayımı sonuçları esas alındığında Malatya'nın nüfus yapısı hakkında şu bilgilere ulaşmaktayız. 1927 nüfus sayımında Malatya vilayetinin toplam nüfusu 306.882

⁶ Kırdas, Dersim yöresinde Zazaların Kurmançlara verdiği isimdir. Dolayısıyla nüfus sayımlarında yer alan Kurmanç ve Kırdas isimleri aynı anlama gelip Kurmanca konuşan Kürtleri ifade etmektedir.

⁷ TCBIĞM, *22 Ekim 1950 Umumi Nüfus Sayımı*, İstanbul, 1961, s. 113-177.

⁸ Fuat Dündar, *Türkiye Nüfus Sayımlarında Azınlıklar*, Doz Yayınları, İstanbul, 1999, s. 36.

⁹ Gürsoy, *a.g.m.*, s. 119.

¹⁰ Bkz. Dündar, *a.g.e.*, s. 42.

kişi olup, kilometre kareye 19,5 kişi düşmekteydi.¹¹ 1927 nüfus sayımına göre Malatya vilayetinde okuryazar erkek sayısı 9.187, kadın sayısı ise 1.338 olmak üzere toplam 10.525 kişi okuryazar idi. Bu oran da Malatya’da toplam nüfusun % 3.42’sine tekabül etmekteydi.¹²

Tablo 1.1. 1927 Sayımına Göre Malatya Vilayeti Nüfusu.

İlçeler	Erkek	Kadın	Toplam	Yüzölçümü	Nüfus Yoğunluğu
Merkez	36.932	39.407	76.339	2.805	27,2
Adıyaman	22.144	23.105	45.249	2.795	16,2
Akçadağ	18.067	19.227	37.294	1.635	22,8
Arapkir	9.394	12.472	21.866	1.595	13,7
Hekimhan	14.420	16.470	30.890	2.080	14,8
Kâhta	15.818	16.213	32.031	1.775	18,0
Kemaliye	9.434	13.473	22.907	1.655	13,8
Pötürge	18.418	21.888	40.306	1.390	29,0
Genel Toplam	144.627	162.255	306.882	15.730	19,5

Kaynak: TCBİUM, 28 Teşrinievvel 1927 Umumi Nüfus Tahriri, F. I, s. VI.

Tabloya göre 1927 nüfus sayımında Malatya vilayetinde merkez ilçe haricinde, en fazla nüfus Adıyaman ilçesinde, en az nüfus ise Arapkir ilçesinde yaşıyordu. Aynı sayıma göre nüfus yoğunluğu bakımından 29,0 ile Pötürge birinci sırada yer alırken, 13,7 ile Arapkir son sırada yer alıyordu. Türkiye genelinde olduğu gibi Malatya’da da kadın nüfus erkek nüfustan daha fazlaydı.

1927 sayımında Türkiye nüfusunun belirlenen özelliklerinden biri kişilerin mensup olduğu dindir. Söz konusu sayımda Hıristiyanların mensup oldukları mezhepler de belirlenmiştir. Bu sayım sonuçlarına göre Türkiye Cumhuriyeti nüfusunun % 97.36’sını

¹¹ TCBİUM, 28 Teşrinievvel 1927 Umumi Nüfus Tahriri, F. I, Hüsütabi Matbaası, İstanbul, 1929, s. XII-XIII; TCBİUM, 28 Teşrinievvel 1927 Umumi Nüfus Tahriri: Vilayet, Kaza ve Köyler İtibariyle Türkiye Nüfusu, Türk Ocakları Merkez Heyeti Matbaası, Ankara, 1928, s. VI.

¹² TCBİUM, 28 Teşrinievvel 1927 Umumi Nüfus Tahriri, F. I, s. XLII.

Müslüman nüfus, % 2.64'ünü ise gayrimüslim nüfus oluşturmaktaydı. Aynı sayıma göre Malatya, gayrimüslim nüfusun en yoğun olduğu on beş ilden biriydi.¹³

1927 sayımına göre Malatya'da Müslüman, Hıristiyan, Musevi, Katolik, Ortodoks, Protestan, Ermeni, "sair dinlere mensup olanlar", "dinsizler" ve "dini meçhul olanlar" yaşıyordu.¹⁴ Malatya'da gayrimüslim nüfusun toplamı 3.320 kişi idi. Bu durumda Malatya'da toplam nüfusun % 98.92'si Müslüman, % 1.08'i gayrimüslim idi.¹⁵ Malatya'da gayrimüslim nüfusun büyük bir kısmını Ermeniler ve Hıristiyanlar oluşturuyordu. Malatya'da "sair dinler" kategorisinde kayda geçirilenlerin büyük bir kısmının azınlık olarak tanınmayan Süryaniler olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü Süryanilerin Anadolu'daki mühim yerleşim yerlerinden biri de Adıyaman olup söz konusu dönemde Adıyaman Malatya'ya bağlı bir kaza olduğundan buradaki Süryani nüfusun "sair dinler" kategorisinde kayda geçirilmiş olması kuvvetle muhtemeldir.

Tablo 1.2. 1927 Sayımına Göre Malatya'da Nüfusun Dinsel Özellikleri.

Cinsiyet	Müslüman	Katolik	Protestan	Ortodoks	Ermeni	Hıristiyan	Musevi	Diğer	Dinsiz veya Meçhul
Erkek	143.34 5	50	2 6	19 7	682	158	7	151	11
Kadın	160.21 4	67	3 5	36 1	1.183	186	1	200	8
Toplam	303.55 9	11 7	6 1	55 8	1.865	344	8	351	19

1927 nüfus sayımında belirlenen özelliklerden biri de vatandaşların anadilleridir. 1927 nüfus sayımı sonuçlarına göre Türkiye genelinde en fazla konuşulan diller Türkçe ve Kürtçedir. 1927 sayımında Türkiye'de anadili Türkçe olanların oranı % 86.42, anadili Kürtçe olanların oranı % 8.69 olarak tespit edilmiştir. Aynı sayım sonuçlarına göre Malatya'da nüfusun % 57.30'unun anadili Türkçe, % 41.81'inin anadili ise Kürtçe idi.¹⁶ 1927 yılında Malatya vilayetindeki nüfusun anadil sayıları ve oranları aşağıdaki tablodaki gibidir.

¹³ 1927 nüfus sayımına göre gayrimüslim nüfusun en yoğun olduğu iller sırasıyla; % 31.14 ile İstanbul, % 9.52 ile Mardin, % 5.27 ile Çanakkale, % 4.68 ile İzmir, % 4.52 ile Edirne, % 3.88 ile Siirt, % 3.42 ile Diyarbakır, % 2.0 ile Yozgat, % 1.33 ile Sivas ve Tekirdağ, % 1.30 ile Kayseri, % 1.22 ile Kırklareli, % 1.19 ile Elazığ, % 1.12 ile Ankara, % 1.10 ile Mersin, % 1.08 ile Malatya idi. Bkz. TCBIUM, 28 Teşrinievvel 1927 Umumi Nüfus Tahriri, F. III, s. 61-62.

¹⁴ TCBIUM, 28 Teşrinievvel 1927 Umumi Nüfus Tahriri, F. I, s. LVI.

¹⁵ TCBIUM, 28 Teşrinievvel 1927 Umumi Nüfus Tahriri, F. III, s. 30.

¹⁶ TCBIUM, 28 Teşrinievvel 1927 Umumi Nüfus Tahriri, F. III, s. 61-62.

Tablo 1.3. 1927 Sayımına Göre Malatya’da Nüfusun Anadil Özellikleri.

Diller	Erkek	Kadın	Toplam	(%)
Türkçe	81.460	94.355	175.815	57.30
Kürtçe	62.146	66.177	128.323	41.81
Ermenice	951	1.674	2.625	0.85

Anadili sonuçlarına göre Malatya’da 175.815 kişi anadilini Türkçe, 128.323 kişi ise anadilini Kürtçe olarak belirtmiştir. Bu durumda vilayette nüfusun % 57.30’u Türkçe, % 41.81’i Kürtçe ve % 0.89’u da diğer dilleri anadili olarak tanımladıkları görülmektedir.¹⁷ Nüfusun % 41.81’inin anadilini Kürtçe olarak belirttiği Malatya, Kürtçenin en fazla konuşulduğu iller arasında onuncu sırada yer alıyordu.¹⁸ 1927 sayımı verilerine göre Malatya’da Türkçe dışında yoğunlukla Kürtçe ve Ermenice; yanı sıra Arapça, Çerkezce, Bulgarca ve “sair lisanlar” konuşuluyordu.¹⁹ Nüfus sayım sonuçlarına göre anadili Ermenice olanların en yoğun yaşadığı ilk üç vilayet arasında sırasıyla İstanbul, Sivas ve Malatya bulunuyordu. Malatya’da anadilini Ermenice olarak belirtenlerin sayısı 2.625 kişi olup bu da toplam nüfusun % 0.85’ine tekabül ediyordu.²⁰

2. 1935 Nüfus Sayımı

Cumhuriyet’in ikinci nüfus sayımı 1935 yılında yapılmıştır.²¹ 20 İlkteşrin [Ekim] 1935 tarihinde gerçekleştirilen ikinci nüfus sayım neticesinde ülkenin toplam nüfusu 16.158.018 kişi olup, kilometrekareye yirmi bir kişi düşmekteydi.²² Aynı sayıma göre Malatya vilayetinin toplam nüfusu 410.162 kişi olup, kilometrekareye on dokuz kişi düşmekteydi.²³ Malatya vilayetinde 339.080 kişi köylerde, 71.082 kişi şehirde

¹⁷ TCBIUM, 28 Teşrinievvel 1927 Umumi Nüfus Tahriri, F. III, s. 62.

¹⁸ 1927 sayımında anadili Kürtçe olanların en yoğun olarak yaşadığı il % 88.94 ile Hakkâri’dir. Hakkâri’yi sırasıyla; % 76.63 ile Van, % 74.67 ile Bitlis, % 74.16 ile Siirt, % 68.78 ile Diyarbakır, % 60.86 ile Mardin, % 58.26 ile Bayezit, % 52.88 ile Elazığ, % 42.05 ile Urfa, % 41.81 ile Malatya takip eder. Bkz. TCBIUM, 28 Teşrinievvel 1927 Umumi Nüfus Tahriri, F. III, s. 32.

¹⁹ TCBIUM, 28 Teşrinievvel 1927 Umumi Nüfus Tahriri, F. I, s. LXX.

²⁰ TCBIUM, 28 Teşrinievvel 1927 Umumi Nüfus Tahriri, F. III, s. 34.

²¹ 1935 yılında yapılan ikinci nüfus sayımında 1927 sayımındaki soru cetvelindeki sorulardan ikisi değiştirilmek suretiyle aynı soru cetveli kullanılmıştır. 1928’de gerçekleştirilen Latin Alfabesinin kabulünün halk üzerindeki etkisini ölçmek için 1935’te soru cetvelinde yer alan “Daimi ikametgâh” ve “okuma bilir mi?” sorularının yerine “ikinci dil”, “yeni harflerle yazmak bilir mi?” ve “yeni harflerle okuma bilir mi?” soruları eklenmiştir.

²² TCBIĞD, Genel Nüfus Sayımı [20 İlk Teşrin 1935] Türkiye Nüfusu Kat’i Tasnif Neticeleri, Hüsniyat Basımevi, İstanbul [t.y], s. 5.

²³ TCBIĞD, Genel Nüfus Sayımı [20 İlk Teşrin 1935] Türkiye Nüfus Kat’i Tasnif Neticeleri, Mehmet İhsan Basımevi, Ankara, 1937, s. 7.

yaşamaktaydı.²⁴ Bu durumda, nüfusun % 17.3'ü şehir merkezlerinde yaşarken, % 82.7'si köylerde yaşamaktaydı.²⁵ 1935 sayım sonuçlarına göre Malatya'da 25.761 erkek (% 12.7) ve 5.255 kadın (% 2.5) olmak üzere toplam 31.016 kişi okuryazardı.²⁶

Tablo 2.1. 1935 Sayımına Göre Malatya Vilayeti Nüfusu.

İlçeler	Erkek	Kadın	Toplam	Yüzölçümü	Nüfus Yoğunluğu
Merkez	45.713	44.790	90.503	2.805	32
Adıyaman	24.477	23.808	48.285	2.795	17
Akçadağ	20.757	20.633	41.390	1.635	25
Arapkir	13.798	16.233	30.031	1.595	19
Besni	22.167	22.747	44.914	3.230	14
Darende	11.152	13.156	24.308	2.305	11
Hekimhan	18.376	16.714	35.090	2.080	17
Kâhta	17.145	16.116	33.261	1.775	19
Kemaliye	8.112	10.577	18.689	1.655	11
Pötürge	20.501	23.190	43.691	1.390	31
Genel Toplam	202.198	207.964	410.162	21.265	19

Kaynak: BİGD, Genel Nüfus Sayımı [20 İlk Teşrin 1935] Türkiye Nüfusu Kat'î Tasnif Neticeleri, Hüsniyat Basımevi, s. 15.

Tablodaki bilgilere göre, sekiz yılda Malatya vilayetinde yaklaşık 105 bin civarında bir nüfus artışı gerçekleşmiştir. Malatya vilayetinde merkez haricinde en fazla nüfus Adıyaman'da, en az nüfus ise Kemaliye'de yaşamaktadır. Kilometre kareye düşen insan

²⁴ TCBİGD, Genel Nüfus Sayımı [20 İlk Teşrin 1935] Köyler Nüfusu, Hüsniyat Basımevi, İstanbul, 1937, s. VIII.

²⁵ TCBİGD, Genel Nüfus Sayımı [20 İlk Teşrin 1935] Köyler Nüfusu, s. XI; TCBİGD, Genel Nüfus Sayımı [20 İlk Teşrin 1935] Türkiye Nüfusu Kat'î Tasnif Neticeleri, Hüsniyat Basımevi, s. 22.

²⁶ TCBİGD, Genel Nüfus Sayımı [20 İlk Teşrin 1935] Türkiye Nüfusu Kat'î Tasnif Neticeleri, Hüsniyat Basımevi, s. 209.

sayısı ile merkez ilçe otuz iki kişi ile birinci sırada yer alırken, Darende ve Kemaliye on bir kişiyle son sırada yer almaktadır.

1935 nüfus sayımında Malatya vilayetinde 2.635 Hıristiyan, 176 “sair” dinlere mensup olanlar ve on beş kişi de Musevi olmak üzere toplam 2.826 gayrimüslim nüfus yaşamaktaydı. Aynı sayım sonuçlarına göre Malatya vilayetinde nüfusun kahir ekseriyetini 407.336 kişiyle Müslümanlar oluşturmaktaydı. Bu sayımda Malatya’da dini grup olarak Müslüman, Hıristiyan [Hıristiyan, Katolik, Ortodoks, Protestan, Gregoryen ve Ermeni], Musevi ve “sair dinlere” mensup vatandaşlar yaşamaktaydı.²⁷ 1927 nüfus sayımında Malatya’da 3.320 gayrimüslim nüfus yaşamaktaydı ve gayrimüslim nüfusun toplam nüfus içindeki oranı % 1.08’e tekabül etmekteydi. Sekiz yıl sonra yapılan 1935 nüfus sayımında ise Malatya’da yaşayan gayrimüslim nüfus, 1927 sayımına oranla 494 kişi azalmıştır. Gayrimüslim nüfustaki bu düşüşü, gayrimüslim nüfusun il ve ülke dışına yaptığı göç ile izah etmek mümkündür.

Tablo 2.2. 1935 Sayımına Göre Malatya’da Nüfusun Dinsel Özellikleri.

Din	Erkek	Kadın	Toplam
Müslüman	200.966	206.370	407.336
Hıristiyan	1.145	1.490	2.635
Musevi	6	9	15
Diğer	81	93+2	176

1935 nüfus sayım sonuçları esas alındığında Malatya’da 1927 sayım sonuçlarına oranla anadil çeşitliliğinde önemli bir artış olduğu görülmektedir. Bu cümleden olarak, 1935 nüfus istatistiklerine göre Malatya’da anadili olarak Türkçe, Kürtçe ve Ermenicenin yanı sıra Acemce, Arapça, Arnavutça, Bulgarca, Boşnakça, Çerkezce, Lazca, Kıptice, Rumca, Rusça, Almanca, Fransızca, İtalyanca, Macarca, Lehçe ve Yahudice gibi değişik diller konuşulmaktadır. 1935 sayımına göre Malatya’da en fazla konuşulan diller % 60.2 ile Türkçe birinci sırada yer alırken, % 39.3 ile Kürtçe ikinci sırada yer almaktadır. Aynı sayıma göre üçüncü sırada 1.614 kişi ile Ermenice, dördüncü sırada ise % 0.1 ile “sair lisanlar” gelmektedir.²⁸ 1927 sayımı dikkate alındığında Malatya’da konuşulan dillerden Ermenice hariç diğer tüm dillerin sayısında bir artış olduğu müşahade edilmektedir. Dikkat çekilmesi gereken önemli hususlardan biri de, 1935 nüfus sayımında anadili Kürtçe olanların en yoğun yaşadığı yerler sıralamasında Malatya’nın ilk sırada yer alıyor

²⁷ TCBİGD, *Genel Nüfus Sayımı [20 İlk Teşrin 1935] Türkiye Nüfusu Kat’i Tasnif Neticeleri*, Hüsütübiat Basımevi, s. 193; BİGD, *Genel Nüfus Sayımı [20 İlk Teşrin 1935]*, Mehmet İhsan Basımevi, Ankara, 1937, s. 193, 195.

²⁸ BİGD, *Genel Nüfus Sayımı [20 İlk Teşrin 1935]*, s. 138-145.

olmasıdır. Bir diğer ifadeyle Malatya, 161.259 kişi ile Türkiye’de Kürtçenin en fazla konuşulduğu yerler sıralamasında birinci sırada yer almaktadır.²⁹

Tablo 2.3. 1935 Sayımına Göre Malatya’da Nüfusun Anadil Özellikleri.

Diller	Erkek	Kadın	Toplam	(%)
Türkçe	120.933	126.068	247.001	60.2
Kürtçe	80.474	80.785	161.259	39.3
Ermeni ce	633	981	1.614	0.4

3. 1940 Nüfus Sayımı

20 İlkteşrin [Ekim] 1940 tarihinde yapılan üçüncü genel nüfus sayımında Türkiye’nin nüfusu 17.820.950 kişi olarak tespit edilmiştir. Aynı sayımda Malatya vilayetinde 206.980 erkek ve 211.493 kadın olmak üzere toplam 418.473 kişi meskûndü.³⁰ Aynı sayıma göre Malatya vilayetinde nüfusun 340.050’si köylerde, 78.423’ü ise şehirde yaşamaktaydı.³¹ 1940 nüfus sayımında nüfusun özellikleri belirtilmediğinden sadece ilçeler bazında erkek ve kadın nüfusu vermekle yetineceğiz. 1940 sayım sonuçlarına göre Cumhuriyet’in üçüncü nüfus sayımında Malatya vilayetinin nüfusu aşağıdaki gibidir.³²

Tablo 3.1. 1940 Sayımına Göre Malatya Vilayeti Nüfusu.

İlçeler	Erkek	Kadın	Toplam	Yüzölçü mü	Nüfus Yoğunluğ u
Merkez	53.529	51.255	104.784	3.259	32
Adıyaman	26.186	25.346	51.532	2.103	24
Akçadağ	23.003	22.721	45.724	2.784	16
Arapkir	11.086	12.986	24.072	1.270	19
Besni	24.174	24.710	48.884	2.146	23

²⁹ BİGD, a.g.e., s. 136-143; Dündar, a.g.e., s. 103.

³⁰ BİGM, 20 İlkteşrin 1940 Genel Nüfus Sayımı Vilayetler, Kazalar, Nahiyeler ve Köyler İtibarile Nüfus ve Yüzey Ölçü, [b.y. ve b.t.y.], s. VII.

³¹ BİGM, a.g.e., s. XIX.

³² BİGM, a.g.e., s. XIV, 194.

Darende	11.803	14.077	25.880	1.735	15
Hekimhan	17.195	17.977	35.172	2.101	17
Kâhta	17.567	17.452	35.019	1.792	20
Pötürge	22.437	24.969	47.406	1.878	25
Genel Toplam	206.980	211.493	418.473	19.068	22

Kaynak: BİGM, 20 İlkteşrin 1940 Genel Nüfus Sayımı Vilayetler, Kazalar, Nahiyeler ve Köyler İtibarile Nüfus ve Yüzey Ölçü, s. VII.

Tablodaki rakamlar dikkate alındığında Malatya vilayetinin nüfusu beş yılda sekiz bin civarında bir artış göstermiştir. 1940 sayımına göre Malatya vilayetinde merkez ilçe hariç en fazla nüfus Adıyaman'da yaşarken, en az nüfus Arapkir ilçesinde yaşamaktaydı. Merkez ilçe hariç, nüfus yoğunluğu bakımından kilometre kareye düşen insan sayısında ilk sırada yirmi beş kişiyle Pötürge, son sırada ise on beş kişiyle Darende ilçesi yer almaktaydı.

4. 1945 Nüfus Sayımı

Türkiye'nin dördüncü nüfus sayımı 21 Ekim 1945 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Bu sayımda Türkiye'nin nüfusu, 1935 sayımına göre çok az bir artış göstererek 18.790.174 kişi olup, kilometre kareye 24 kişi düşmekteydi.³³ Aynı sayımda Malatya vilayetinin toplam nüfusu 428.660 iken, kilometre kareye 22 kişi düşmekteydi. Bu veriler dikkate alındığında Türkiye'de ve Malatya'da beş yıllık sürede ciddi bir nüfus artışının olmadığı görülmektedir. Kuşkusuz, bunun en mühim sebebi II. Dünya savaşıdır. Savaş yıllarında (1939-1945) erkek nüfusun silâh altında olması aynı zamanda evliliklerin ve dolayısıyla doğurganlığın azalmasına sebebiyet vermiştir. Buna, savaş ortamının doğurduğu sağlık koşullarının bozulması da eklenince, o döneme dek, Cumhuriyet tarihinin en düşük nüfus artışı gerçekleşmiştir. Malatya'da da Türkiye ortalamasına paralel olarak 1940-1945 yılları arasında nüfusta ciddi bir artış gerçekleşmemiş, beş yıllık dönemde vilayetin toplam nüfusunda sadece on bin civarında bir artış yaşanmıştır. 1945 nüfus sayım sonuçlarına göre Malatya vilayetinin toplam nüfusunun 345.530'u köylerde, 83.130'u ise şehirlerde yaşamaktadır. 1945 sayım sonuçlarına göre Malatya'da 44.259 erkek (% 27.1) ve 9.129 kadın (% 5.4) olmak üzere toplam 53.388 kişi okuryazardı.³⁴

Tablo 4.1. 1945 Sayımına Göre Malatya Vilayeti Nüfusu.

³³ TCBİGM, 21 Ekim 1945 Genel Nüfus Sayımı, Ankara, 1950, s. VII.

³⁴ TCBİGM, a.g.e., s. 23, 189.

İlçeler	Erkek	Kadın	Toplam	Yüzölçü mü	Nüfus Yoğunluğu
Merkez	59.272	55.247	114.519	3.944	29
Adıyaman	24.205	23.417	47.622	2.270	21
Akçadağ	24.338	23.773	48.111	2.231	22
Arapkir	11.079	12.533	23.612	1.673	14
Besni	25.956	26.013	51.969	2.231	23
Darende	12.079	13.539	25.618	1.394	18
Hekimhan	17.476	17.623	35.099	2.270	15
Kâhta	17.492	16.601	34.093	1.793	19
Pötürge	22.925	25.092	48.017	2.112	23
Genel Toplam	214.822	213.838	428.660	19.918	22

Kaynak: TCBİGM, 21 Ekim 1945 Genel Nüfus Sayımı, s. 23, 189.

Tablodaki verilere göre Malatya vilayetinde merkez hariç nüfus bakımından en büyük ilçe Besni iken, en küçük ilçe ise Arapkir'dir. Yine Malatya merkez hariç, nüfus yoğunluğu bakımından kilometrekareye düşen insan sayısında yirmi üç kişi ile Besni ve Pötürge ilk sırada yer alırken, on dört kişiyle Arapkir son sırada yer almaktaydı. 1945 nüfus sayımı sonuçlarına göre Malatya vilayetinin toplam nüfusu bir önceki nüfus sayımı olan 1940 sayımına göre yaklaşık on bin kişi artmıştır.

1945 nüfus sayım sonuçlarına göre Malatya'da dini grup olarak Müslüman, Hıristiyan [Katolik, Ortodoks, Protestan, Gregoryen], Musevi, "dini meçhul", "dinsiz" ve "sair dinler"e mensup vatandaşlar yaşamaktaydı.³⁵

³⁵ TCBİGM, a.g.e., s. 169.

Tablo 4.2. 1945 Sayımına Göre Nüfusun Dinsel Özellikleri.

Cinsiyet	Müslüman	Katolik	Protestan	Ortodoks	Hıristiyan	Gregoryen	Musevi	Diğer	hul Dinsiz/Meç
Erkek	213.810	106	52	209	88	336	49	167	05
Kadın	212.840	92	69	155	73	445	06	151	07
Toplam	426.650	198	121	364	161	781	55	318	12

1945 nüfus sayımında Diyarbakır’da Hıristiyan, Musevi, “dinsiz”, “dini meçhul” ve “diğer dinler”e mensup toplam 2.010 gayrimüslim nüfus yaşamaktaydı. Tabloda, “Hıristiyan” olarak ifade edilen bölüm nüfus sayımında “Mezhebi meçhul Hıristiyanlar” şeklinde geçmektedir.

1945 nüfus sayım sonuçlarına göre Malatya vilayetinde konuşulan diller arasında Türkçe, Kürtçe, Ermenice, Arapça, Rumca, Kıptice, Lazca, Abazaca, Çerkezce, Gürcüce ve Yahudice dilleri yer alıyordu. Ayrıca aynı sayım sonuçlarına göre Malatya vilayetinde batı dillerindeki anadilleri arasında Almanca, Arnavutça, Boşnakça, Çekoslovakça, Fransızca, İspanyolca, Rusça ve Sırpça mevcuttu. 1945 nüfus sayım sonuçlarına göre Malatya vilayetindeki nüfusun anadili itibariyle dağılımı aşağıdaki tablodaki gibidir.³⁶

Tablo 4.3. 1945 Sayımına Göre Nüfusun Anadil Özellikleri.

Diller	Erkek	Kadın	Toplam	%
Türkçe	143.153	143.482	286.635	66.86
Kürtçe	71.093	69.691	140.784	32.84
Ermenice	418	564	982	0.22

Tablodaki bilgiler esas alındığında Malatya vilayetinde toplam nüfusun % 66.86’sı Türkçe, % 32.84’ü Kürtçe, % 0.22’si Ermenice ve geriye kalan yaklaşık % 1’lik kesimi ise ekseriyetle Arapça ve Rumca olmak üzere “diğer diller”i ana dili olarak tanımlamıştır. 1935 nüfus sayım sonuçlarıyla kıyaslandığında Malatya vilayetinde anadili Türkçe

³⁶ TCBİGM, a.g.e., s. 138-145.

olanların oranında % 6 civarında bir artış olurken, anadili Kürtçe olan nüfus sayısında ise % 7 civarında bir düşüş yaşanmıştır.

5. 1950 Nüfus Sayımı

22 Ekim 1950 tarihinde yapılan nüfus sayımında Türkiye'nin toplam nüfusu 20.947.188 olup, kilometrekareye 27 kişi düşmekteydi.³⁷ Aynı sayımda Malatya vilayetinin toplam nüfusu 483.560 olup, kilometrekareye 24 kişi düşmekteydi.³⁸ Malatya vilayetinin toplam nüfusunda beş yılda yaklaşık elli beş bin civarında bir artış gerçekleşmiştir. 1950 sayımında nüfusun dini özellikleri belirtilmediğinden sadece nüfusun ilçeler ve anadili bazında değerlendirmesi yapılacaktır.

Tablo 5.1. 1950 Sayımına Göre Malatya Vilayeti Nüfusu.

İlçeler	Şehir	Köy	Toplam	Yüzölçü mü	Nüfus Yoğunluğu
Merkez	48.621	83.672	132.293	3.944	34
Adıyaman	11.633	43.685	55.318	2.270	24
Akçadağ	2.858	29.772	32.630	2.231	15
Arapkir	6.739	17.888	24.627	1.673	15
Besni	10.500	47.866	58.366	2.231	26
Darende	6.471	22.242	28.713	1.394	21
Doğanşehir	1.479	22.942	24.421	-	-
Hekimhan	2.504	33.621	36.125	2.270	16
Kâhta	2.653	37.208	39.861	1.793	22
Pötürge	2.596	48.618	51.214	2.112	24
Genel Toplam	96.054	387.514	483.568	19.918	24

Kaynak: TCBİGM, 22 Ekim 1950 Genel Nüfus Sayımı, Ankara 1961, s. 22.

³⁷ TCBİGM, 22-X-1950 Genel Nüfus Sayımı, Ankara, 1950, s. 3.

³⁸ TCBİGM, 22 Ekim 1950 Genel Nüfus Sayımı, Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1961, s. 22; TCBİUM, 22 Ekim 1950 Umumi Nüfus Sayımı Vilayet, Kaza, Nahiye ve Köyler İtibariyle Nüfus, [b.y. ve t.y.], s. 8.

1950 nüfus sayımına göre Malatya vilayetinde merkez ilçe haricinde en kalabalık nüfus sıralamasında Besni ilk sırada, Doğanşehir ise son sırada yer almaktadır. Aynı sayımda nüfus yoğunluğu bakımından yirmi altı kişi ile Besni ilk sırada, on beş kişiyle Akçadağ ve Arapkir son sırada yer almaktadır.

1950 nüfus sayımında ana lisanı ile ilgili soruda küçük bir değişiklik yapıldığı görülmektedir. Bu cümleden olarak, 1927-1945 nüfus sayımlarında Kürtçe tek bir kategoride gösterilirken, 1950 sayımında Kürtçe, Türkiye’de konuşulan lehçeleriyle [Kurmanca, Kırdasça ve Zazaca] birlikte yer almıştır. 1950 sayımına göre Malatya’da ana dilleri sıralamasında ilk beş sırada Türkçe, Kürtçe, Ermenice, Gürcüce ve Yahudice yer alıyordu. Malatya’da bu dillerin dışında ana dili olarak Arapça, Acemce, Arnavutça, Boşnakça, Çerkezce, Lazca ve Rumca dilleri konuşuluyordu.³⁹

Tablo 5.2. 1950 Sayımına Göre Nüfusun Anadil Özellikleri.

Diller	Erkek	Kadın	Toplam	%
Türkçe	157.010	156.510	313.520	64.83
Kürtçe	86.024	82.907	168.931	34.93
Ermenice	350	447	797	-
Gürcüce	-	80	80	-
Yahudice	?	?	36	-

Tablodaki bilgilere göre 1950 nüfus sayım sonuçlarına göre Malatya’da en yoğun olan ana dilleri Türkçe, Kürtçe, Ermenice, Gürcüce ve Yahudicedir. 1950 nüfus sayım sonuçlarında dikkat çekilmesi gereken hususlardan biri söz konusu sayımda Malatya’da anadilini Gürcüce olarak belirtenlerin varlığıdır. Bu durum, Malatya’ya Gürcülerin de iskân edildiğini göstermesi açısından önem taşımaktadır.

Sonuç

Türkiye’nin erken Cumhuriyet döneminde benimsediği nüfus politikası, yeni bir ulusal kimlik ve ulus-devlet inşa etme çabasıyla doğrudan ve yakından ilgilidir. Daha açık bir ifadeyle, erken Cumhuriyet dönemi nüfus politikalarının esas amacını, ulus devlet ve ulusal kimlik inşası oluşturmaktaydı. Cumhuriyet’in ilk çeyreğinde benimsenen nüfus politikalarıyla Anadolu’nun “daha fazla Müslüman ve daha fazla Türk” olması için çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar arasında Balkanlardan Anadolu’ya Müslüman ve Türk nüfus iskân etme, Doğu ve Güneydoğu Anadolu’daki Kürt nüfusu orta ve batı

³⁹ TCBİGM, 22 Ekim 1950 Umumi Nüfus Sayımı, İstanbul, 1961, s. 144-145.

Anadolu'ya iskân ederek Türk nüfus içerisine serpiştirme ve yine Kürt ve Arap nüfusun yoğunlukta olduğu bölgelerde Türkçenin yaygınlaştırılması en dikkat çeken çalışmalardır.

1927-1950 arasındaki beş nüfus sayım sonuçları esas alındığında Malatya'nın nüfusu ile ilgili olarak şunları söylemek mümkündür. 1927 nüfus sayımında Malatya vilayetinin toplam nüfusu 306.882 iken, 1950 nüfus sayımında ise yaklaşık 177 bin civarında bir artışla 483.560 olmuştur. Bu durumda, yirmi üç yıllık bir sürede Malatya vilayetinin toplam nüfusunda % 63 oranında bir artış gerçekleşmiştir. Malatya'daki bu artışta, doğal nüfus artışının yüksek olması etkili olmakla birlikte, söz konusu dönemde yapılan idari değişiklikler de etkili olmuştur.

1927-1950 nüfus sayımları istatistik verilerine göre söz konusu dönemde Malatya'da dini grup olarak Müslüman, Hristiyan [Protestan, Ortodoks, Katolik, Gregoryen] ve Museviler yaşamaktaydı. 1927 yılında yapılan ilk nüfus sayımında Malatya'da 3.320 gayrimüslim nüfus yaşarken, 1945'e gelindiğinde bu sayının büyük bir azalma göstererek 2.010 kişiye düştüğünü müşahede etmekteyiz. Kuşku yok ki, Malatya'da gayrimüslim nüfustaki azalma, tek partinin azınlık politikasıyla doğrudan ilgilidir.

1927-1950 nüfus sayım istatistiklerine göre Malatya ana lisanları bakımından da zengin bir çeşitlilik göstermektedir. Bununla birlikte 1927-1950 nüfus sayımları esas alındığında Malatya'da konuşulan anadilleri arasında ilk beş sırada Türkçe, Kürtçe, Ermenice, Arapça ve Rumca bulunmaktadır. 1927-1950 nüfus sayım sonuçlarına göre Malatya, anadili Kürtçe olanların en yoğun olduğu illerin başında gelmektedir. Hatta 1935 nüfus sayım sonuçlarına göre Malatya, Türkiye'de anadili Kürtçe olanlar sıralamasında ilk sırada yer almaktadır. Ancak 1927'den 1950'ye doğru gidildiğinde kentleşme, okullaşma ve okuryazar oranının artması; Türk Ocağı, Millet Mektepleri, Halkevleri ve Halkodalarının vilayette Türkçeyi yaygınlaştırma çaba ve faaliyetleri Malatya'da ana dili Kürtçe olanların sayısında bir düşüşü de beraberinde getirmiştir. Yanı sıra, vilayetteki Ermeni, Süryani, Rum ve Yahudilerin de vilayetten göç etmeleri aynı zamanda söz konusu dilleri konuşan nüfusta da ciddi bir azalmaya neden olmuştur.

Tüm bu bilgiler dikkate alındığında, Cumhuriyet'in kuruluş yıllarında din, dil, etnisite ve kültür bakımından heterojen bir yapıya sahip olan Malatya'nın tek parti iktidarının sonu olan 1950'ye gelindiğinde olabildiğince homojenleştiğini söylemek mümkündür. Hiç kuşkusuz bu durum, yeni bir ulusal kimlik ve ulus-devlet inşa sürecine giren yeni rejimin benimsediği politikalarla doğrudan ilgilidir.

KAYNAKÇA

Resmi Yayınlar ve İstatistikler

BİGD, *Genel Nüfus Sayımı [20 İlk Teşrin 1935]*, Mehmet İhsan Basımevi, Ankara, 1937.

BİGM, *20 İlk Teşrin 1940 Genel Nüfus Sayımı Vilayetler, Kazalar, Nahiyeler ve Köyler İtibarile Nüfus ve Yüzey Ölçü*, [b.y. ve b.t.y.].

TCBİGD, *Genel Nüfus Sayımı [20 İlk Teşrin 1935] Türkiye Nüfusu Kat'i Tasnif Neticeleri*, Hüsnütabiat Basımevi, İstanbul [t.y].

(JOSR) Nisan-2016 Cilt:8 Sayı:1 (15) (s. 36-53) (JOSR) April-2016 Volume:8 Issue: 1 (15)

TCBİGD, *Genel Nüfus Sayımı [20 İlk Teşrin 1935] Türkiye Nüfus Kat'ı Tasnif Neticeleri*, Mehmet İhsan Basımevi, Ankara, 1937.

TCBİGD, *Genel Nüfus Sayımı [20 İlk Teşrin 1935] Köyler Nüfusu*, Hüsnütabiat Basımevi, İstanbul, 1937.

TCBİGM, *21 Ekim 1945 Genel Nüfus Sayımı*, Ankara, 1950.

TCBİGM, *22-X-1950 Genel Nüfus Sayımı*, Ankara, 1950.

TCBİGM, *22 Ekim 1950 Umumi Nüfus Sayımı*, İstanbul, 1961.

TCBİUM, *28 Teşrin Evvel 1927 Umumi Nüfus Tahriri: Vilayet, Kaza ve Köyler İtibariyle Türkiye Nüfusu*, Türk Ocakları Merkez Heyeti Matbaası, Ankara, 1928.

TCBİUM, *İstatistik Yıllığı 1929*, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul, 1929.

TCBİUM, *28 Teşrinievvel 1927 Umumi Nüfus Tahriri*, F. I, Hüsnütabiat Matbaası, İstanbul, 1929.

TCBİUM, *22 Ekim 1950 Umumi Nüfus Sayımı Vilayet, Kaza, Nahiye ve Köyler İtibariyle Nüfus*, [b.y. ve t.y.].

TCDİE, *1950 Genel Nüfus Sayımı*, Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1961.

Kitap, Makale ve Tezler

Arı, Kemal, *Büyük Mübadele: Türkiye'ye Zorunlu Göç (1923-1925)*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, Beşinci Basım, İstanbul, 2010.

Bedlek, Emine Yeşim, *Imagined Communities in Greece and Turkey: Trauma and the Population Exchanges Under Atatürk*, I.B. Tauris, London, 2016.

Dündar, Fuat, *Türkiye Nüfus Sayımlarında Azınlıklar*, Doz Yayınları, İstanbul, 1999.

Erdal, İbrahim, *Mübadele [Uluslaşma Sürecinde Türkiye ve Yunanistan (1923-1925)]*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2012.

Erdal, İbrahim, "Ülkü Mecmuasına Göre Erken Cumhuriyet Dönemi Nüfus Politikası (1923-1938)", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı: 48, [Güz 2011], ss. 779-791.

Gürsoy, Akile, "Nüfusu Planlamak", *Üç Kuşak Cumhuriyet*, [Ed. Uğur Tanyeli], Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1998, s. 115-130.

Hirschon, Renee, *Ege'yi Geçerken: 1923 Türk-Yunan Zorunlu Nüfus Mübadelesi*, Çev. Müfide Pekin-Ertuğ Altınay, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2007.

Köse, Mustafa, *1927 Nüfus Sayımı ve Sonuçlarının Değerlendirilmesi*, [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi], *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Afyonkarahisar 2010.

Özbay, Ferhunde, "Türkiye'de Ulus-devlet, Gözetim ve Nüfus Bilgisi", *Toplum ve Bilim*, [2010], S. 118, s. 165-178.

(JOSR) Nisan-2016 Cilt:8 Sayı:1 (15)

(s. 36-53)

(JOSR) April-2016 Volume:8 Issue: 1 (15)

Özbay, Ferhunde, *Dünden Bugüne Aile, Kent ve Nüfus*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2015.

Yıldırım, Onur, *Diplomasi ve Göç: Türk-Yunan Mübadelesinin Öteki Yüzü*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2006.